

Drugie Europejskie Badanie Jakości Życia

Życie rodzinne i praca

Streszczenie

Wprowadzenie

Zmiany demograficzne i zachodzące na rynku pracy kształtują życie zawodowe i rodzinne Europejczyków, wywierając daleko idący wpływ na przyszłość. Zmiany demograficzne wywoływane są zmieniającymi się modelami zakładania rodzin, zmianą ról mężczyzn i kobiet w domu, a także wzrostem średniej długości życia oraz mobilnością geograficzną. Zmiany na rynku pracy powodują rosnącą niestabilność gospodarczą i niepewność zatrudnienia, jak również wzrost wydajności i elastyczności pracy. Drugie „Europejskie Badanie Jakości Życia” (EQLS), przeprowadzone w 2007 r. przez Europejską Fundację na rzecz Poprawy Warunków Życia i Pracy (Eurofound), oferuje możliwość szerszego spojrzenia na zróżnicowanie sytuacji społecznej w 27 państwach członkowskich UE oraz Norwegii i państwach kandydujących – Chorwacji, byłej Jugosławiańskiej Republice Macedonii i Turcji.

W sprawozdaniu przeanalizowano zagadnienie życia rodzinnego i zawodowego w Europie, badając możliwości osiągnięcia lepszej równowagi pomiędzy obowiązkami zawodowymi i rodzinnymi. Nacisk na większą elastyczność pod względem statusu zatrudnienia (mniej miejsc pracy na dłuższy okres oraz na pełen etat), godzin pracy (godziny niestandardowe, praca bardziej intensywna) i mobilności, a także rosnąca niepewność co do zatrudnienia i kariery zawodowej dotyczą w szczególności kobiet i przyczyniają się do powstawania napięć między życiem zawodowym i rodzinnym. W sprawozdaniu analizowane są te napięcia oraz badany jest kontekst różnych ram instytucjonalnych, struktury rynku pracy i czynniki kulturowe. Wszystkie te zagadnienia mają duże znaczenie dla godzenia pracy z życiem rodzinnym w dzisiejszym społeczeństwie.

Kontekst polityczny

Polityka UE, która dąży do godzenia pracy z życiem rodzinnym, stopniowo zmienia swój zakres, przechodząc od równego traktowania kobiet i mężczyzn w pracy do potrzeby zwiększenia zatrudnienia w celu pobudzenia

wzrostu gospodarczego, sposobów osiągnięcia lepszej równowagi między życiem zawodowym i prywatnym, a ostatnio także środków służących zwiększeniu wskaźnika urodzeń. W szczególności w ostatnim dziesięcioleciu zmieniono podejście, podkreślając fakt, że równowaga między życiem zawodowym a prywatnym, podział pracy zarobkowej i nieodpłatnej pod względem płci oraz wzrost wskaźnika urodzeń są jednakowo ważnymi obszarami polityki. Według Komisji Europejskiej „polityka zapewniająca godzenie życia zawodowego i prywatnego stanowi kluczowy środek zaradczy, niezbędny w obliczu długoterminowych wyzwań gospodarczych i demograficznych, dlatego powinno się ją rozbudować w celu pobudzenia wzrostu”.

Kluczowe ustalenia

Życie rodzinne

Ustalenia wykazują znaczne zróżnicowanie wzorców rodziny w Europie pomiędzy krajami i grupami krajów. Podział obowiązków domowych wśród Europejczyków jest najbardziej zróżnicowany na wczesnych etapach życia rodzinnego (rozpoczynanie partnerstwa i rodzicielstwa), a także na późniejszych (etapy „pustego gniazda” i rozpadu) i ma wyraźny wymiar płciowy. Model pary z dziećmi przeważa wśród osób w wieku od 35 do 49 lat i wykazuje najmniejsze zróżnicowanie pomiędzy krajami.

Obciążenie pracą w domu wiąże się głównie z obowiązkami związanymi z opieką; czas poświęcony dzieciom ma znacznie większy udział w aktywnościach gospodarstw domowych niż czas poświęcony opiece nad starszymi i niepełnosprawnymi krewnymi. Ilość czasu przeznaczanego na nieodpłatną pracę i codzienny udział w opiece i zajęciach domowych różni się znacznie w zależności od płci i wieku. Osoby w wieku od 35 do 49 lat, szczególnie kobiety, są najbardziej obciążone nieodpłatną pracą, a kolejną grupę stanowią osoby w wieku od 25 do 34 lat. Czas przeznaczany przez kobiety na nieodpłatną pracę i codzienne obowiązki nie różni się znacznie pomiędzy

państwami, natomiast w przypadku mężczyzn sytuacja jest odmienna. Rozmiar różnicy w traktowaniu kobiet i mężczyzn jest powiązany z postrzeganiem ról płci, przy czym subiektywna ocena płciowej nierówności w domu jest zgodna z obiektywnym obrazem: mężczyźni potwierdzają, że wykonują mniej obowiązków domowych, natomiast kobiety deklarują, że wykonują ich więcej, niż wynikałoby z równego podziału obowiązków.

Równowaga między życiem zawodowym a rodzinnym

Ogólnie rzecz biorąc, Europejczycy są bardziej niezadowoleni z ilości czasu, który spędzają ze swoimi rodzinami, niż z ilości czasu spędzanego w pracy. Życie rodzinne bardziej dostosowane jest do wymogów związanych z zatrudnieniem niż formy zatrudnienia do życia rodzinnego. Pomiędzy państwami istnieją znaczne różnice pod względem przyczyn niezadowolającego poziomu równowagi między życiem zawodowym a rodzinnym. W krajach skandynawskich, podobnie jak w krajach Beneluksu i we Francji, niepowodzenie w osiągnięciu zadowolającej równowagi między życiem zawodowym i rodzinnym wynika z niewystarczającej ilości czasu. W krajach środkowej i wschodniej Europy oraz w krajach kandydujących na równowagę między życiem zawodowym a rodzinnym negatywnie wpływa przede wszystkim zmęczenie wynikające ze złych warunków pracy spowodowanych długimi godzinami pracy. Utrzymanie równowagi pomiędzy pracą i życiem rodzinnym wydaje się łatwiejsze w krajach niemieckojęzycznych i anglosaskich. Można to wyjaśnić niższym odsetkiem par, w których obie osoby pracują zarobkowo oraz pracujących matek samotnie wychowujących dzieci w tych krajach.

Równowaga między życiem zawodowym a rodzinnym zależy również od liczby dzieci i ich wieku. Niedobór czasu zwiększa się wraz ze wzrostem ilości dzieci. Mniej czasu mają też rodzice małych dzieci. Opieką nad krewnymi w podeszłym wieku zajmuje się mniej osób niż opieką nad dziećmi, jednak dla osób zaangażowanych w taką opiekę na co dzień, okazuje się ona równie wymagająca, jak opieka nad dziećmi.

Równowaga między życiem zawodowym i rodzinnym a zadowolenie z życia

Mimo mniej wiążących i bardziej złożonych relacji rodzinnych i towarzyskich (które powodują powstawanie obaw z powodu słabnięcia kontaktów rodzinnych), rodzina pozostaje główną sferą towarzyską i wspierającą w Europie. Pary z dziećmi, które mogą liczyć na pomoc rodziny są szczęśliwsze niż pary bezdzietne, osoby niemające partnera lub te, które nie mogą liczyć na żadne wsparcie finansowe, moralne ani zdrowotne ze strony rodziny lub przyjaciół. Samotni rodzice mają najniższy wskaźnik zadowolenia z życia ze wszystkich.

Europejczycy, którzy mają pracę cieszą się większym zadowoleniem z życia niż osoby biernie zawodowo i bezrobotne. Jednakże poczucie nadmiernego obciążenia pracą, które wynika z obowiązków zawodowych lub rodzinnych, prowadzi do znaczącego obniżenia poziomu zadowolenia z życia. Kobiety, które pracują poza domem i doświadczają konfliktu między życiem zawodowym i rodzinnym, są zazwyczaj mniej zadowolone z życia niż kobiety, które pracują wyłącznie w domu. Niemniej jednak, bezrobocie ma największy negatywny wpływ na zadowolenie z życia; nawet ci, którzy zgłaszają wysoki poziom trudności w godzeniu życia zawodowego z rodzinnym, są znacznie bardziej zadowoleni z życia niż osoby bezrobotne.

Wskazówki dotyczące polityki

- Biorąc pod uwagę fakt, że wzrost zarówno poziomu zatrudnienia, jak i liczby ludności odgrywa ważną rolę w zapewnieniu trwałego wzrostu gospodarczego, polityka ułatwiająca wkraczanie w dorosłość (w szczególności wejście na rynek pracy) powinna być rozpatrywana pod względem tego, jak wspiera trwałymi związkami i rodzicielstwem.
- Polityka mająca na celu stworzenie właściwych warunków dla godzenia życia rodzinnego z pracą powinna nie tylko skutkować lepszym dostosowaniem pracy do obowiązków rodzinnych, ale także mieć korzystny wpływ na równowagę między życiem zawodowym i prywatnym oraz na poziom zadowolenia z życia we współczesnych społeczeństwach.
- Poprawa w zakresie usług opieki nad osobami starszymi może zapewnić rodzinom wsparcie w wykonywaniu obowiązków związanych z opieką.
- Zrównoważenie opieki w kategoriach płci, formalnego lub nieformalnego charakteru oraz zróżnicowanie usług opieki to kluczowe zagadnienia polityki w zakresie godzenia życia zawodowego i rodzinnego. W szczególności potrzebne są środki wspierające zrównoważenie podziału opieki w obrębie rodziny pomiędzy mężczyznami i kobietami.
- Należy poświęcić więcej uwagi rosnącemu brakowi równowagi między zapotrzebowaniem na opiekę nad starszymi i niepełnosprawnymi krewnymi a świadczeniem tej opieki, szczególnie w państwach środkowej i wschodniej Europy.

Informacje dodatkowe

Sprawozdanie EQLS *Życie rodzinne i zawodowe* jest dostępne w Internecie pod adresem:
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1002.htm>

Raport ogólny EQLS i dalsza wtórna analiza danych z badań dostępne są na stronie internetowej Eurofound pod adresem:
<http://www.eurofound.europa.eu/areas/qualityoflife/eqls/>

Teresa Renehan, urzędnik kontaktowy ds. informacji
ter@eurofound.europa.eu